

СУЧАСНА ІСТОРІОГРАФІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОРДЕНУ РОЗЕНКРЕЙЦЕРІВ У СВІТЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ «ЗАХІДНОГО ЕЗОТЕРИЗМУ»

Дмитро Помазан

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького*

Одним із прогресивних міждисциплінарних напрямів сучасної науки є дослідження «Західного езотеризму» (далі ЗЕ). Ця галузь науки вивчає весь доступний комплекс окультних та езотеричних доктрин, що були сформовані переважно на території Західної Європи. Довгий час цей напрям був компонентом релігієзнавчої науки, але наприкінці ХХ ст. відокремився у автономну наукову галузь. Втім, історична наука є одним з головних компонентів в дослідженнях ЗЕ. Вивчення послідовності виникнення окультних ідей та об'єктивних передумов їх формування є дуже важливим для цілісного розуміння даного феномену. Але, з огляду на те, що академічне дослідження ЗЕ як автономний напрям почав розвиватися зовсім нещодавно, тому в його науковій парадигмі є ряд проблемних елементів. До таких елементів варто віднести відсутність систематизованого дослідження історіографічних матеріалів більшості тем ЗЕ. Зокрема, такою темою є історіографія Ордену Розенкрейцерів, який вважається прабатьком ініціативних таємних організацій. Ускладнює дану проблему те, що серед дослідників немає вичерпної точки зору щодо реальності існування даного товариства на території Європи у ХVІІ ст. Враховуючи це, актуальність поставленої теми зумовлена тим, що історіографія Ордену Розенкрейцерів недостатньо висвітлена в контексті дослідницької галузі ЗЕ. Метою статті є студіювання сучасної історіографії європейського Ордену Розенкрейцерів.

Як вже було зазначено вище, академічне дослідження езотеричних ідей західноєвропейського характеру відокремилось у самостійну галузь науки у другій половині ХХ ст. Але, доречно зауважити, що дослідження Ордену Розенкрейцерів бере свій початок з ХІХ ст. Як зазначає американський історик Х. Богдан, одна з перших дослідницьких парадигм ЗЕ належить учаснику видатного езотеричного Ордену «Золота Зоря» - Артуру Увайту. Його роботи представляють собою синтез застарілого нині «універсального» та містико-центричного підходу до вивчення ЗЕ (Bogdan, 2007, р. 90). Зокрема, автор приділяв значну увагу саме розенкрейцерському руху і видав наприкінці ХІХ ст. книгу під назвою «The Real History of the Rosicrucians», де описується широке коло питань стосовно історії та діяльності Ордену Розенкрейцерів (Waite, 2008).

Втім, піонером сучасної академічної історіографії ЗЕ та однією з найперших робіт, де ґрунтовно висвітлюється Орден Розенкрейцерів, як самостійний об'єкт, є книга

«The Rosicrucian enlightenment» за авторством Френсіс Йетс, що була видана у 1972 (Yates, 1978). У своїй більшості саме про цю монографію згадують сучасні дослідники окультних доктрин (Bogdan, 2007, р. 9; Hanegraaff, 2012, р. 324). Але, доречно зауважити, що у другій половині ХХ ст. ще до появи монографії Йетс, французький вчений Поль Арнольд видав у 1955 р. академічну роботу з історії Ордену Розенкрейцерів під назвою «История розенкрейцеров и истоки франкмасонства» (Arnold, 2011). Особливістю даної монографії є те, що автор, використовуючи документальні та історіографічні джерела, переважно сучасників подій, намагається продемонструвати, що ніякого Ордену у ХVІІ ст. не існувало, а більшість згадок про нього - цілеспрямована дезінформація. Структура книги побудована на хронологічних принципах та бере свій початок з подій ХVІІ ст. як відправного пункту появи Ордену Розенкрейцерів, зокрема маніфестів, де згадується дана організація. Крім цього, однією з ключових тез, що розглядає П. Арнольд, це фальсифікація первинних маніфестів з інформацією про діяльність Християна Розенкрейцера, як засновника ініціативного товариства (Arnold, 2011, р 87-96).

Фактично, робота розділена на дві великі частини, в одній розглядаються свідчення сучасників, аналізується авторство головних документів, які свідчать про Орден, а в другій частині наводяться факти щодо зв'язку ідей розенкрейцерів та іншого таємного товариства – Масонського Ордену (Arnold, 2011, р. 231-252). Також, Арнольд акцентує увагу на зв'язку розенкрейцерівської філософії з діяльністю видатних окультних діячів ХІХ ст., які на довгий час сформували класичну традицію езотеризму. Серед них доречно виділити діячів французького «Магічного Відродження»: Еліфас Леві, Жозеф Паладан, Станіслав де Гуйта, Папнос та ін. (Arnold, 2011, р. 266-270). В цілому робота має сильну критичну орієнтацію, автор детально розкрив фальсифікації в маніфестах розенкрейцерів та, спираючись на матеріали сучасників, зміг викрити ряд протиріч.

Незважаючи на те, що П. Арнольд доволі скептично поставився до наявності Ордену Розенкрейцерів у ХVІІ ст., інтерес до даної теми серед академічної спільноти продовжував рости. Як вже зазначалось вище, однією з ґрунтовних праць по історії цього ордену є монографія Ф. Йетс. Доречно зауважити, що британська історикиня не просто вважається піонером академічного підходу до вивчення ЗЕ, але і засновницею власної моделі дослідництва, яку в сучасній історіографії називають «герметико-кабалістичною», через те, що в основі її концепції знаходиться саме «герметична традиція», як головне джерело окультних ідей ЗЕ (Nosachev, 2018, р. 88). Тому робота «The Rosicrucian enlightenment» докладно описує часто недооцінений аспект періоду італійського Відродження: герметизм. У попередніх книгах Йетс авторка представила думку про те, що герметизм відіграє набагато більшу роль, ніж багато дослідників можуть припустити. Найбільш важливим аспектом книги британської дослідниці, безперечно, є те, як вона пов'язує мислителів-герметиків, таких як І. Ньютон, Е. Ешмол, Д. Ді, Р. Флаад, В. Андреа, М. Майер, разом під впливом герметичних ідей. Усі вищезгадані фігури, без сумніву, практикували різноманітні форми окультизму – чи то у формі алхімічної трансмутації, чи у співзвучності з ангелами, чи просто у практиці зцілення іншого за допомогою медицини. Всі ці речі в той період, про який

говорилося в книзі, розглядалися як богохульна та єретична поведінка (Yates, 1978, р. 37-38, 70, 193-200).

Ф. Йетс у своїй книзі акцентує увагу на історії епохи Відродження та таємниці розенкранціанізму. При детальному аналізі книги можна стверджувати, що авторка вказує нам на думку про те, що ідея таємного суспільства має коріння не у братстві Розового Хреста, а в ідеї Френсіса Бекона про Нову Атлантиду, що спонукає до просування і навчання. Йетс корисно включає англійський переклад двох найважливіших розенкранціанських документів: «Фама» (1614 р.) та «Сповідь» (1615 р.). Обидва документи були анонімно опубліковані на початку XVII століття і викликали неабияке потрясіння серед місцевих народів германської країни, в якій вони були опубліковані. Монографія дає неймовірну історію розенкранціанського руху з його початками в Німеччині, його діяльністю поза законом після початку Тридцятилітньої війни, його поступовим поширенням на Францію, врешті-решт, до Англії (Yates, 1978, р. 41-58).

Доречно зауважити, що представлена робота, як фактично й інші монографії авторки, написана з урахуванням вимог класичного раціоналізму, що якісно відрізняє її від більшості попередніх досліджень. Втім, сучасна парадигма дослідження, яка орієнтується на В. Ханеграффа, визнає підхід Йетс застарілим та тим, що має ряд концептуальних помилок. Зокрема, при детальному огляді історичних джерел епохи Відродження, доречно стверджувати про наявність цікавості з боку суспільства до герметичних ідей, але теза Ф. Йетс щодо наявності цілісної традиції не знаходить свого підтвердження. Водночас, концепцію авторки щодо наявності окультної філософії, як «відхиленого» знання, що була ворожою до тодішньої сакральної моделі світу, є актуальним та знаходить підтвердження в сучасному студіюванні історії езотеризму (Nosachev, 2018, р. 104-106).

Продовжив традицію академічного дослідження Ордену Розенкрейцерів інший британський історик – Крістофер Макінтош, який у 1980 р. видав книгу під назвою «Rosy Cross Unveiled: The History, Mythology and Rituals of an Occult Order» (McIntosh, 1980). Варто зауважити, що дана робота не є унікальною в порівнянні з минулими дослідженнями. Структура монографії майже повністю дублює книгу П. Арнольда та фактично відображає ті самі хронологічні принципи. К. Макінтош приділяє значну увагу витокам Ордену, які, на думку автора, знаходяться в маніфестах з території Німеччини. Як і Арнольд, британський дослідник акцентує свою увагу на діяльності «Гюбенського» гуртка, в котрий входили філософи-ідеалісти та видатний В. Андреа, що вважається автором маніфестів. Зокрема, автор доводить тезу про те, що саме в лавах даного гуртка було достатньо людей, а саме філософів, що цікавились такими напрямками, як кабала та іншими формами окультизму. Таке сприятливе середовище дозволяло Андреа реалізувати свої ідеї у вигляді розенкрейцерівських маніфестів (McIntosh, 1980, р. 43-45).

На схожість даної роботи з книгою П. Арнольда вказує і те, що Макінтош ґрунтовно висвітлює роль розенкрейцерівських ідей у французькому «Магічному Відродженні». Зокрема, значна увага приділяється, як і у Арнольда, діяльності таких особистостей: Е. Леві, Ж. Пеладан, С. де Гуйта та ін. Значною мірою Макінтош

пов'язує розенкрейцерівську традицію та окультне товариство «Каббалістичний Орден Троянди та Хреста», засновником якого був С. де Гуйта (McIntosh, 1980, р. 101-108). Втім, доречно зауважити, що елементи новизни в даній роботі присутні. Наприклад, автор розкриває роль осередків і сакральної доктрини Ордену Розенкрейцерів у створенні та діяльності видатного езотеричного товариства – «Орден Золота Зоря». Ця організація в сучасній історіографії вважається найвпливовішим окультним товариством, що діяло у другій половині XIX ст., тому студіювання ідейних витоків даного Ордену є дуже важливим для розуміння цілісного процесу в контексті ЗЕ. Однією з центральних тез, що наводить К. Макінтош, є наявність ряду окультистів з товариств розенкрейцерівської традиції, що діяли на території Британії та використання адептами Ордену Золота Зоря структурної системи, що належала німецькому відділенню розенкрейцерів (McIntosh, 1980, р. 109-117). Варто зазначити, що хоча дана робота і дублювала ряд тез та структурних елементів попередників, незважаючи на це, К. Макінтошу вдалося розширити тему за рахунок аналізу впливу ідей розенкрейцерів на діяльність британських окультистів, що в свою чергу концептуально доповнила дослідницьку модель ЗЕ.

Водночас, друга книга К. Макінтоша, яка присвячена розенкрейцерам під назвою «The Rose Cross and the Age of Reason: Eighteenth-Century Rosicrucianism in Central Europe and its Relationship to the Enlightenment», що була видана у 1992 р., не тільки продовжує історико-академічне вивчення Ордену Розенкрейцерів, але і має більш самостійний характер, на відмінну від попередньої (McIntosh, 1992). Особливістю даної монографії є те, що автор знаходить зв'язок між непов'язаними поглядами XVIII століття, що виявляється та доповнює одне одного. Макінтош розкриває складності розенкрейцерівського відродження та його взаємодію з ідеями Просвітництва та антипросвітництва. Робота має раціоналістичний та науковий характер, оскільки будує свою дослідницьку модель на перевірених документальних джерелах, а не міфологічній основі таємних товариств. Фактично Орден Розенкрейцерів у представленій монографії висвітлюється як частина езотеричної та таємної субкультури, яка впливала на ідеологічну парадигму тодішньої Європи (McIntosh, 1992, р. 23-35).

Однією з центральних тез даної роботи є те, що розенкрейцери займалися містифікацією свого руху та цілеспрямовано фальсифікували документи. Тому, одним з головних завдань автора, що поставлені у даному дослідженні, є викриття істинних проявів цього руху. Також Макінтош стверджує, що існувала третя сила, яка пов'язана і з Просвітництвом, і з силами, що працювали проти цього. Наприклад, причина того, чому до Просвітництва зміг пристосувати розенкрюканізм, полягала в тому, що його сприймали як частину німецької традиції. Варто зазначити, що мова у представленій монографії переважно йде не про французький просвітницький рух, значна увага Макінтоша приділяється саме німецькому Ордену «Золотих Розенкрейцерів», який мав значний вплив на політику і релігію, а це дозволяє переглянути надмірне спрощення поляризованих підходів (McIntosh, 1992, р. 92-108). Дослідник переконливо доводить, як відродження розенкрейцерів могло б прокласти шлях до романтичного руху. В цілому робота має доволі ґрунтовний та самобутній характер, що максимально

доповнює історіографічну модель Ордену Розенкрейцерів в контексті ЗЕ.

Іншою доволі самобутньою роботою, яка доповнила сучасну історіографічну базу розенкрейцерівського руху є «Rose cross over the Baltic: the spread of rosicrucianism in Northern Europe» за авторством Сюзанни Акерман, яка була опублікована у 1998 р. (Akerman, 1998). Авторка є частиною «нової» школи вчених, що займаються езотерикою. Як і більшість з них, Акерман дуже критична до новаторського дослідження Ф. Йетс. Якими б популярними не були книги Йетс, недавні знахідки іноді доводять її неправоту і, звичайно, з'являються нові факти. Акерман приблизно дає більш пізню версію історії раннього розенкрейцерства. При цьому, в роботі розглядаються природничі та суспільно-політичні передумови, що сприяли розповсюдженню окультних доктрин. Наприклад, до таких передумов належить географічна ізольованість Скандинавського регіону, поширення ідей протестантизму, календарна реформа, розвинута медицина, що, в свою чергу, сприяло ідеї алхімії та активній торгівлі Балтійського регіону, створювало унікальне середовище для містиків і антагоністичних до католицької віри ідей (Akerman, 1998, р. 29-30).

Окрема увага акцентується на двох авторах, які, на думку С. Акерман, зіграли ключову роль у поширенні та осмисленні ідей Ордену Розенкрейцерів. Перший це Йоханнес Бюреус, шведський антиквар та королівській архіваріус, один із популяризаторів гіперборейської міфологічної доктрини, а також рунічних систем. Суть гіперборейської системи полягала в особливій ролі північного регіону, як сакрального образу, що зможе врятувати Землю від «сил тьми» (Akerman, 1998, р. 29-33). Втім, дана доктрина не є унікальною, а була створена під впливом іншого антикара Гільома Пестеля, який, на думку авторки, є другою ключовою фігурою у сприянні поширенню розенкрейцерівських ідей. Хоча Пестель і був французом, а його твори були створені у Парижі, саме ідеї відродження «Галії» структурно дублювалися Бюреусом. Саме ці мислителі активно допомагали в розповсюдженні та актуалізації Ордену Розенкрейцерів. Наприклад, Бюреус переклав видатну роботу В. Андреа – «Фата» та зробив кілька копій (Akerman, 1998, р. 29-30, 173-176). Але новизна даної роботи полягає в тому, що історія Ордену Розенкрейцерів розглядається зовсім з іншого географічного кута, ніж у попередніх авторів. Зокрема, значна увага приділяється розповсюдженню ідей розенкрейцерів на території Скандинавського регіону. Авторка змістовно висвітлює роль протестантського руху у поширенні ідей розенкрейцерів та різноманітних мислителів, які мали інтерес до містичних концепцій, що концептуально розширює історіографічну базу Ордену.

Іншим представником «новітньої» школи дослідництва ЗЕ, що висвітлює тематику історії розенкрейцерів, є канадський вчений Тобіас Куртон та його робота під назвою «The Golden Builders: Alchemists, Rosicrucians, and the First Free Masons» (Curton, 2002). За формою дана монографія відрізняється від праць попередніх авторів. Зокрема, Куртон поділив її на три великі частини, де масштабно розглянув, як історичний, так і філософський аспекти цього питання. Перша частина під назвою «Герметична філософія» являє собою широкий огляд герметичної течії та його передачі від елліністичної Олександрії до часів Парацельса, зокрема, його роль в алхімії, зв'язок з сабіанами Харрана і різні його аватари, такі як герметик XV століття Людовіко

Лазареллі і його ще більш дивовижний наставник Джованні Меркуріо та Корреджо, який наприкінці XV ст. відверто займався релігійними провокаціями. Хоча в даному розділі не вистачає оригінального матеріалу, Куртон дає свіжий погляд на герметичну традицію та деяке цікаве розуміння того, чому і як він залишався катализатором окультних тенденцій на Заході аж до сьогоднішнього дня. Герметична традиція, на думку автора, була помірною і гнучкою, пропонуючи терпиму філософську релігію розуму, очищене сприйняття Бога, космосу і багато позитивного заохочення для духовного шукача. Легко зрозуміти, як така комбінація, що розвивається у герметичному напрямі, може звернутися до середньовічного алхіміка, мага епохи Відродження, масона XVII століття або розенкрейцера. У захоплюючій частині про Парацельса Куртон описує, як Гермес, на думку великого німецького алхіміка, стає «метафізичним принципом, без якого природа не може бути стійкою» (Curton, 2002).

У другій частині роботи Куртон фокусується на розенкрейцерівському русі, як на провіднику герметичної течії, спираючись на сучасні дослідження в цій області, такі як роботи іспанського вченого Карлоса Джиллі. Особливістю роботи є те, що Куртон показує не тільки значення власне маніфестів розенкрейцерів і таємного кола, з якого вони вийшли, але також важливість сучасних діячів, які отримали повідомлення та передали його. Одним із них був Адам Хасельмайр, нотаріус і парацельсовий лікар, серед інших були принц Август фон Анхальт, лікар Карл Вайдманн і ландграф Моріц фон Гессен, який, ймовірно, дозволив публікацію «Фама». Як демонструє автор, ці люди сповідували герметично-алхіміко-апокаліптичний тип християнства, в якому ідеї Парацельса відігравали ключову роль і які створили зрілий ґрунт для ідей, висунутих в «Фама». Що стосується Андреа, Куртон розглядає його як піднесену фігуру, що володіє баченням цілісної форми християнства, яка спочатку перегукувалася з розенкрейцерським баченням. Втім, з часом, коли розенкрейцерський фурур прийняв все більш екстравагантні форми, Андреа дистанціювався від нього і навіть пародіював його, хоча щось від розенкрейцерівського духу все ще присутнє в його більш пізніх роботах (Curton, 2002).

Третя частина книги присвячена одній людині, англійському ерудитові, антиквару, колекціонеру, алхімікові, астрологу і ранньому масону – Еліасу Ешмолу, якого Куртон представляє в якості ще однієї видатної постаті, якій історики не віддали належне. Даний діяч був знайомий з маніфестами розенкрейцерів, володів копією «Фама» і навіть написав прохання вступити в братство. У цьому контексті посвячення Ешмола як масона в ложі в Ворінгтоні, Ланкашир, у 1646 році є подією, що представляє великий інтерес, значення якої було предметом великої суперечки серед істориків масонства. Однією з головних тез, що висловлює автор, є наявність герметичного та розенкрейцерівського компоненту на початку діяльності масонського руху. Куртон стверджує, що різниця між старим «оперативним» масонством і «умоглядним» масонством, яке було засноване в 1717 р. на підставі першої Великої Ложі в Лондоні, вводить в оману. Дата 1717 р., стверджує автор, була помилово представлена як справжній початок масонства в тому вигляді, в якому ми його знаємо сьогодні, коли насправді існували більш ранні ложі, які могли більш обґрунтовано стверджувати, що вони представляють істинний дух Ремесла (Curton, 2002).

Втім, дана робота не є вичерпаною. Однією з найновіших монографій по історії Ордену Розенкрейцерів є «The invisible history of the Rosicrucians: the world's most mysterious secret society» за авторством Т. Куртона (Curton, 2009). Представлена книга має більший об'єм та містить останні дослідження про походження розенкрейцерівського руху і виявляє зв'язок між розенкрейцерством, масонством і тампліерами. Починаючи з Німеччини 1603 року, Куртон розкриває правду про складну історію, що лежить в основі розенкрейцерівського руху. Він пояснює його призначення, мотиви його перших творців і маніфести, «випадково» опубліковані в XVII столітті, які з'явилися саме в той час, коли сформувалась сучасна наука. Він розповідає про людей, які вплинули на його розвиток, включаючи Йоханнеса Кеплера, Роберта Флаdda і сера Френсіса Бекона, а також про зв'язки між розенкрейцерами і тампліерами, що є доволі актуальною темою. Також автор показує, як розенкрейцерство сформувало міфологію і духовну свідомість як Північної, так і Південної Америки, і показує, що існує безліч розенкрейцерівських гуртків, які ще діють по всьому світу сьогодні (Curton, 2009).

Автор акцентує увагу на перших «розенкрейцерських» творах: «Fama Fraternitatis», «Confessio Fraternitatis» і «Хімічному весіллі Крістіана Розенкройца». Дані маніфести були зроблені анонімно, але потім ідентифіковані як роботи Валентина Андреа, хоча він зізнався тільки в написанні «Хімічного весілля». Після того, як вони випадково були опубліковані, і, як стверджує Куртон, всі вони були написані як свого роду жарт або гра, націлена на те, щоб завдати удару по університетам того часу, на думку автора, гра стала релігією, заснованою групою європейських інтелектуалів, які хотіли зробити світ кращим. Доречно зазначити, що робота наповнена цінною науковою інформацією, в якій, крім історії розенкрейцерів, значна увага приділяється огляду таких особистостей, як Тобіас Хесс, Андреа, сер Ф. Бекон, Алістер Кроулі, Роберта Флаdda, Луї Клода де Сен-Мартін, Макс Хіндель і багатьох інших мислителів, що впливали не тільки на розвиток нинішнього розенкрейцерівського братства, але і на суспільство в цілому (Curton, 2009).

Враховуючи приведені вище дані, можна зробити висновок щодо зміста сучасної історіографії Ордену Розенкрейцерів. Однією з центральних тем, що об'єднує усі академічні дослідження історії розенкрейцерівського руху, – це вивчення маніфестів, які були написані на території Німеччини та датуються початком XVII ст., в яких розповідається історія міфічної постаті Х. Розенкрейцера, на честь якого був названий Орден. Було встановлено, що переважна більшість дослідників вважає автором даних маніфестів Валентина Андреа, який частково зізнався в цьому. Але наявність Ордену, як реальної організації, не була доведена. Тому іншою темою, що прослідковується у більшості авторів, – є поширення ідей на території Європи. Зокрема, дослідники приділяють особливу увагу діяльності розенкрейцерів на території Німеччини у XVIII ст., адже саме там є перші ґрунтовні докази наявності організації. Втім, варто зауважити, що більш пізні монографії мають певні географічні обмеження, адже ряд вчених, таких як Р. Акерман, локалізували свої дослідження певними регіонами Європи. Водночас вивчення історії Ордену Розенкрейцерів не обмежується філософським або структурним компонентом. Третя вагома тенденція в історіографії

цього містичного руху є розкриття ролі видатних мислителів у популяризації або вдосконаленні ідей розенкрейцерівського руху на території Європи. Вказані вище тенденції дозволяють зрозуміти загальні, концептуальні орієнтири даного напрямку ЗЕ. Тому дана стаття не претендує на вичерпне дослідження обраної великої теми, але має самостійний характер і може послужити матеріалом для подальших досліджень та використання у навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Арнольд, П. (2011) История розенкрейцеров и истоки франкмасонства. Москва. Энигма, 336 с. [In Russian].
2. Åkerman, S. (1998). Rose Cross over the Baltic. The Spread of Rosicrucianism in Northern Europe. Leiden: Brill, 264 p.
3. Bogdan, H. (2007). Western Esotericism and Rituals of Initiation. New York: SUNY, 236 p.
4. Curton T. (2004). The Golden Builders: Alchemists, Rosicrucians, First Freemasons. URL: Curton T. (2009) The Invisible History of the Rosicrucians: The World's Most Mysterious Secret Society. URL: <https://www.goodreads.com/book/show/5822309-the-invisible-history-of-the-rosicrucians>
5. Hanegraaff, W. J. (2012). Esotericism and the academy : rejected knowledge in western culture. Cambridge: University Press, 468 p.
6. McIntosh, C. (1980). Rosy Cross Unveiled: The History, Mythology and Rituals of an Occult Order. London: Aquarian Press. 160 p.
7. McIntosh, C. (2011). The Rose Cross and the Age of Reason Eighteenth-Century Rosicrucianism in Central Europe and its Relationship to the Enlightenment. New York: SUNY, 222 p.
8. Носачев П. Г. Исследования западного эзотеризма в зарубежном религиоведении: дис. д-ра филос. наук, Москва, 2018. 435 с.
9. Польш, А. (2011) История розенкрейцеров и истоки франкмасонства. Москва. Энигма, 336 с.
10. Waite, A. (2008). The Real History of the Rosicrucians. Leeds: Celephaïs Press, 448 p.
11. Yates, F. (1978). The Rosicrucian Enlightenment. Boulder: Shambhala, 269 p.

References

1. Arnold, P. (2011) Istoriya rozenkrejtserov i istoki frankmasonstva. Moskva. Enigma, 336 s. [In Russian].
2. Åkerman, S. (1998). Rose Cross over the Baltic. The Spread of Rosicrucianism in Northern Europe. Leiden: Brill, 264 p. [In English].
3. Bogdan, H. (2007). Western Esotericism and Rituals of Initiation. New York: SUNY, 236 p. [In English].
4. Curton T. (2004). The Golden Builders: Alchemists, Rosicrucians, First Freemasons.

5. Curton T. (2009) The Invisible History of the Rosicrucians: The World's Most Mysterious Secret Society. URL: <https://www.goodreads.com/book/show/5822309-the-invisible-history-of-the-rosicrucians> [In English].
6. Hanegraaff, W. J. (2012). Esotericism and the academy : rejected knowledge in western culture. Cambridge: University Press, 468 p. [In English].
7. McIntosh, C. (1980). Rosy Cross Unveiled: The History, Mythology and Rituals of an Occult Order. London: Aquarian Press. 160 p. [In English].
8. McIntosh, C. (2011). The Rose Cross and the Age of Reason Eighteenth-Century Rosicrucianism in Central Europe and its Relationship to the Enlightenment. New York: SUNY, 222 p. [In English].
9. Nosachev P.G. (2018). Isledovaniya zapadnogo ezoterizma v zarubezhnom religiovedenii [Studies of Western Esotericism in Foreign Religious Studies]: *Doctor`s thesis*, Moscow [In Russian].
10. Waite, A. (2008). The Real History of the Rosicrucians. Leeds: Celephaïs Press, 448 p. [In English].
11. Yates, F. (1978). The Rosicrucian Enlightenment. Boulder: Shambhala, 269 p. [In English].

Дмитро Помазан. Сучасна історіографія європейського Ордену Розенкрейцерів у світлі дослідження «Західного езотеризму».

В статті розглянута сучасна історіографія європейського Ордену Розенкрейцерів. Дана тема є недостатньо розкритою в контексті академічного дослідження історії «Західного езотеризму». Студіювання Розенкрейцерівського руху, як історичного феномену, має певну специфіку, оскільки серед наукової спільноти немає вичерпної точки зору щодо реальності даного товариства та його витоків. Враховуючи специфіку представленого феномену, метою статті є огляд сучасної історіографічної бази Ордену Розенкрейцерів та систематизація дослідницьких парадигм, для цілісного розуміння і вдосконалення подальшого студіювання.

Ключові слова: *езотеризм, історіографія, Європа, розенкрейцери, масони.*

Дмитрий Помазан. Современная историография европейского Ордена Розенкрейцеров в свете исследования «Западного эзотеризма».

В статье рассмотрена современная историография европейского Ордена Розенкрейцеров. Данная тема является недостаточно раскрытой в контексте академического исследования истории «Западного эзотеризма». Изучение Розенкрейцеровского движения, как исторического феномена, имеет определенную специфику, поскольку среди научного сообщества нет исчерпывающей точки зрения относительно реальности данного товарищества и его истоков. Учитывая специфику представленного феномена, целью статьи есть изучение современной историографической базы Ордена Розенкрейцеров и систематизация исследовательских парадигм, для целостного понимания и усовершенствования дальнейшего изучения.

Ключевые слова: *езотеризм, историография, Европа, розенкрейцеры, масоны.*

Dmitry Pomazan. Modern historiography of the European Order of Rosicrucians in the light of the study of «Western esotericism».

The purpose of the study the modern historiography of the European Order of the Rosicrucians. This topic is not sufficiently disclosed in the context of the academic study of the history of Western Esotericism. Studying the Rosicrucian movement as a historical phenomenon has some specificity, as there is no exhaustive point of view among the scientific community regarding the reality of this society and its origins. Given the specifics of the phenomenon, the purpose of the article is to review the contemporary historiographical basis of the Order of the Rosicrucians and to systematize research paradigms, for a holistic understanding and improvement of further study. The research methodology is based on the principles of historicism and scientific objectivity. In addition to general scientific methods: analysis, synthesis, induction and deduction, special historical methods were used in the research: historical-comparative and historical-typological method, as well as for interdisciplinary sympathetic method of sympathetic sympathetic method was used for the complex study of esotericism as a religious component of society. The scientific novelty of the chosen question is, first of all, in the formulation and development of a topic as an independent and holistic research problem. At the same time, in the historiography of the esoteric secret societies of Western Europe of modern times. Conclusions. One of the central themes that unites all academic studies of the history of the Rosicrucian movement is the study of manifesto written in Germany and dating from the early 17th century. which tells the story of the mythical figure of H. Rosencreator, in honor of whom the Order was named. It was found that the overwhelming majority of researchers consider the author of the data manifesto Valentine Andre, who partially confessed to it. But the existence of the Order as a real organization has not been proven. Therefore, another topic that is being pursued by most authors is the spread of ideas throughout Europe. In particular, researchers pay special attention to the activities of the Rosicrucians, in the territory of Germany in the XVIII century. as it is there, there is the first solid evidence of the organization.

Key words: *Esotericism, historiography, Europe, Rosicrucians, Masons.*

Відомості про автора:

Помазан Дмитро Юрійович

kartezis16@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

вул. Гетманська 20, м. Мелітополь, Запорізька обл.,

72312, Україна

Information about the author:

Pomazan Dmitry Yuriyovich

kartezis16@gmail.com

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

St. Hetmanskaya 20, Melitopol, Zaporizhzhia region,

72312, Ukraine